

Hip Hop

Bir Serbest Piyasa Tarihi*

Brandon Maxwell

Yazar, Serbest Gazeteci

Çeviren: Gökrem Güven

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 75, Yaz 2014, s. 127-131

Hiphop yalnızca bir müzik değildir. Dansı, giysileri, kokuları, aksesuarları; sineması, radyo ve televizyonu; kitapları, dergileri, hatta içkileriyle kendine özgü bir kültürdür. Çok az ticarî faaliyet vardır hiphop'ın dokunmadığı. Hayat kaynağı karmaşık ritimler, sesler, vokaller, tınılar ve sözler olduğu halde hiphop her aşamasında serbest piyasa tarafından cesaretlendirilmiştir.

Dünya çapında 24 milyon insan hergün hiphop dinliyor; yarım milyon insan her ay hiphop konserlerinde canlı performanslar izliyor ve 28 milyon insan her yıl bir hiphop albümü satın alıyor. Bu 10 milyar dolarlık her geçen gün büyüyen bir endüstri demektir. Freeman okurlarına tanıdık gelecek olan, Leonard Read'in basit bir kalemin yapımına varan karmaşık yapıyı anlattığı hikayeyi andırıyor.

Mikrofonu Geçmek

Hiphop, bir gecede ticarî ve kültürel bir güç odağı olmadı. Serbest piyasa hızlandırıcı bir rol oynadı ve piyasa süreci –rekabet, tasfiye, takviye- zaman içerisinde bir kültürü ve tarzı şekillendirdi. Serbest piyasanın bu işlemleri kayıt, harmanlama ve uzmanlaşma aşamaları ile tamamlandı ve yeni dinleyiciler edinmeyi amaçladı. Piyasanın açtığı yollar hiphop'ın keşfedilmesine yardımcı oldu.

* Yazının orijinali: Yazının orijinali: "Hip Hop: A Free-Market History", *The Freeman*, February 06, 2013. (http://www.fee.org/the_freeman/detail/hip-hop-a-free-market-history)

Hiphop'ın serbest piyasa girişimi, biraz can sıkıntısı ve çoğu dar gelirli birkaç çocukla, 35 yıl önce NewYork'un kuzey kasabalarında başladı. Açık hava partilerindeki DJ'lerin yaptığı funk ve soul müziklerin üzerine söylenen doğaçlama sözlerdi. Dikkat çekici bir basitlikle görünüyor ki (bugün gelinen noktada) çeşitli araçların ticari yollarla geliştirilmesi ve kullanıma sunulması olmaksızın hiçbir şey başarılamazdı.

Performans sanatçılarının olgunlaşmasıyla, New York karşılıklı atışmaların ötesinde, "emcee"lerin doğuşuna tanıklık etti. Emcee'lerin gelişile birlikte örnekleyiciler, birleştiriciler ve elektronik bateriler gibi kasetçalara eşlik eden yeni aletlere ihtiyaç duyuldu. Böylelikle bir alt kültür olan "Rap" doğdu.

Ve yine emcee'ler birbirleriyle rekabet etmeye başladılar. Yalnızca saygınlıkları için değil, semt ve şehirlerden gelen diğer dinleyicileri için de yarışıyorlardı. Bu erken rekabet bazı sanatçıları yükseltti ve verilen ürünleri geliştirdi; sonunda seçilen bir kaç sanatçının ünlü olmasına izin verdi. Bu süreç boyunca birbirleriyle rekabet etmenin yanı sıra, dinleyicilerini de tatmin etmek zorundaydılar. Dinleyiciler emcee ve DJ'leri reddedebilir, sıkıştırabilir, protesto etmek için terk edebilir hatta daha iyi bir performans ortaya koymak için sahneye çıkabilirlerdi.

Hiphop'ta asıl iş atışmalarıdır. Eski kayıtları (kimisi unutulmuş, kimisi çok sevilmiş) gözden geçirirsek, sanatçıların atışmalara ve sinir harplerine dayandığını fakat arasından seçilenlerle yepyeni bir endüstrinin doğduğunu görürüz. Başka bir şekilde ifade edecek olursak: Onlar petrol rafinerisi atıklarını dışarı atarak benzini elde ettiler.

Daha Fazla Araç, Daha Fazla İnsan

Fakat bunlar (bu gelişmeler) aletlerin ötesindeydi, hiphop tedarikçilere ve hayranlara ihtiyaç duyuyordu. Öte yandan, hiphop'çılar, onları açık hava partilerinin sıkıcılığından reklam panolarının egemenliğine taşıyacak arbitrajlara ve girişimcilere sahip olmak zorundaydılar. Bu işler dünya çapındaki milyonlarca insanın zaman içerisindeki işbirliğini gerektiriyordu, aynı çaba içerisindeki çok az insan onlardan biri olduğunun ve tek başına çabalamanın hiçbir sonuç yaratmayacağını farkındaydı.

Milyonlarca televizyon seti, radyo ve yüzlerce radyo kanalı hiphop'ı Bronx kökeninden öteye sürükledi. Milyonlarca elektrik kablosu ve yüzlerce radyo dalgası hiphop'ı televizyon kanallarımıza ve radyolarımıza taşıdı. Ve bir o kadar televizyon ve radyo kanalı çalışanı herşeyin doğru bir şekilde iletilmesini

sağladı. Tüm bu verimlilik düzeyinin, bu milyonların hem boş zamanlarını hem de bu zamanı geçirmek için kullandıkları harcanabilir geliri oluşturduğu söylenebilir.

Doğu Yakası, Batı Yakası ve Pasaklı Güney

Hiphop Birleşik Devletler boyunca yayıldıkça yeni emcee'ler ve herbiri farklı dinleyici kitleler için titizlikle uyarlanmış yeni varyasyonlar ortaya çıkıyordu. Bu incelikle yapılan uyarlamalar, farklı demografik ve coğrafik bölgelere hitap eden sitillere yol açıyordu. Böylece hiphop Birleşik Devletlerin her bir şehrinde dinleniyordu; James Brown gibi ilham verici ve enerjik sanatçılarla New York'ta çınlıyor, Zapp and Roger'ın hafif Funk enstrümental serpiştirmeleri ile Los Angeles'da yankılanıyordu. Hiphop'ın Los Angeles'daki sesi Deep South'dan doğan 4/4 vuruş zamanlı müzikten oldukça farklıydı. Ve Deep South'daki tınılar ise Midwest'teki daha hızlı tempolu müziklerle zıtlıklar oluşturabiliyordu.

Farklı coğrafi bölge ve demografik yapılara ulaşmaya devam edebilmek için, hâlâ bir takım araçlara gereksinim duyuluyordu. Bu araçlar; milyonlarca pikap, kaset çalar, CD, MP3 çalar ve bilgisayarlar –her biri ara bağlantıları kurmak için özenle dizayn edilmiş jaklardan ve kulaklıklardan bahsetmiyoruz bile. Bu teçhizatları dünyanın diğer uçlarına nakletmek ve yaymak için perakendeciler, doğrudan satıcılar da gerekiyordu. Binlerce girişimci tanıtımlarını yapacak, kasetler ve CD'lerin satışı için bayilikler açacaktı. Yaşanan gelişmelerin (inovasyonların) sonucunda, girişimcilere yaratıcı yatırım imkânları ve sanatçılara ise kendilerini ifade etmelerinin yeni fırsatları doğuyordu. (Bunu yapmak girişimci ve aynı zamanda sanatçı olan insanlar için daha kolay oldu.)

Üretim Değeri

Bu bağlama gelmeden önce, hiphop gösterişli ve profesyonel müziğe ulaşmak zorundaydı. Bu, insanların sırasıyla inşaat firmalarını, mühendisleri, mimarları ve duvarcılarını için içine katarak, kayıt stüdyolarını dizayn ve inşaa etmesi anlamına geliyordu. İnşaat işçileri sayısız enerji araçları, somun, civata, yüzlerce kilo beton ve binayı desteklemesi için düzinelerce kolon kullandılar. İnşaa süreci biter bitmez, bu kayıt stüdyoları müzik işlemcileri, mikserler, mikrofon, monitör, kompresörler ve ön amfilerle donatıldı; ses izolasyonları yapıldı –her biri farklı fabrikalarda farklı şirketler tarafından dünyanın bambaşka yerlerinden gelen parçalarla üretilen ürünlerle.

Ek olarak, kayıt sırasında yardımcı olması için muhtemelen hepsi farklı yetenekleri doğrultusunda kullanılacak çok sayıda insana ihtiyaç duyulacaktır – örneğin yapımcılar, ses teknisyenleri, kayıtçılar, DJ'ler ve yöneticiler.

Peki kendi evlerinin rahat ve huzurlu ortamında kayıt yapmak isteyen insanlar ne olacak, serbest piyasa onlara yardım edebilecek mi?

Yalnızca dijital ses istasyonlarının (Digital Audio Workstation) evrimi bile Adam Smith'in iş bölümü ve uzmanlaşma konusunda serbest piyasaya bıraktığı bir vasiyetnamedir. Düzinelerce birey ve şirket, insanlara evlerinde rahatça ve diledikleri gibi kayıt yapmalarının yolunu bulmak için, birlikte dikkatle çalışmak zorundaydı.

İlk öncül yazılımı olan Pro-Tools (dünyanın en çok kullanılan modern dijital kayıt yazılımıdır), California'da iki lisans öğrencisi tarafından yazıldı. Sonuçlar, gözü yükseklerde olan emcee'ler için, pahalı araç gereçlere komisyon ödemeksizin kayıt yapabilme imkânı sunan dünya çapında bir devrim niteliği taşıyordu.

Piyasalar Sulh Yargıçlarına Karşı

Bugün bildiğimiz hiphop'un serbest piyasa ekonomisinin boşluklarıyla dolu bir ülkede var olması mümkün müydü? Herhangi bir adam yada devlet, Batı Yakası'nda dinlenen hiphop ile Doğu Yakası'nda dinlenen hiphop'un ayrımını yapıp, hangisinin dinleneceğinin kararını verebilir miydi? Herhangi bir yasa-macı yada yasama organı, sayısız varyasyon, doku ve stili içinde barındıran hiphop'un nasıl evrileceğini öngörebilir miydi? Birisi tatmin olmamış hatta keşfedilmemiş bir müzik türüne –moda ve diğer endüstrilerdeki filizleri bir kenarda dursun- olan açlığı başından beri bilebilir miydi?

Özgürleşme

Serbest piyasa önlenemez ya da engellenemez, özgürleştirilir. Serbest piyasa birilerinin yararına olacak önyargılara ya da tercihlere sahip değildir. Daha ziyade serbest piyasa, insanların yaratıcılıklarına ve hizmetlerine canlılık kazandıracak bir sistemdir. Ürünün niteliği yalnızca girişimcisinin omuzlarındadır, fakat toplum tarafından yönlendirilir.

Serbest piyasa bireyler ve firmalar arasındaki karşılıklı fayda platformunu ilerletmeye çalışır. Ve tüketicilere, bu karşılıklı faydanın sürdürülebilirliği için, çeşitli tercihler, seçenekler ve gidilebilir yolar sunar.

Bu karşılıklı fayda ilkesi sayesinde, bugün hiphop hergün kullanılan bir marka haline geldi ve bazı ülkelere sudan daha kolay sızdı. Hâlâ, kitlelerin gönüllü bir şekilde bir araya gelerek, insanların ve sınırların ötesinde, her gün, her saat gösterdikleri ortak çabayla, bir yön ve bir hikaye olmaya devam ediyor.